

ยุครถโดยสารคอกหมู

การเดินทางและการขนส่งของผู้คนเมืองเชียงใหม่ จากอดีตที่ใช้เกวียนเป็นหลัก ในการเดินทางและขนส่ง แต่หากบ้านอยู่ใกล้แม่น้ำปิง ก็ใช้แพ ดังเช่น ชาวอำเภอพร้าว นำหมูบรรทุกแพจากอำเภอพร้าวล่องแม่น้ำ 2-3 คิน มาขึ้นที่ท่าวังสิงห์คำ ชายที่พ่อค้า ที่มารับซื้อ ต่อมาเกวียนเริ่มมีปัญหาเมื่อมีรถยนต์มาแทนที่ ประมาณปี พ.ศ.2496 เมื่อทางการประกาศห้ามเกวียนเข้าถนนสายหลักในตัวเมืองเชียงใหม่ คือ ถนนท่าแพ, ซ่าง ม้อยและวิชยานนท์ เนื่องจากทำให้การจราจรติดขัดและ "มูล" ของวัวก่อความสกปรก แต่ก็มีการใช้เกวียนกันเรื่อยมาอีกหลายปี เนื่องจากผู้ใช้เกวียนไม่เชื่อฟังและรวมตัวกัน ประท้วง อีกทั้งทางราชการก็มิได้เข้มงวดอย่างจริงจัง คงปล่อยให้มีการใช้จันทรยนต์มากขึ้น ทำให้เกวียนถูกกดดันและเลิกใช้กันไปเอง ซึ่งก็คงเช่นเดียวกับรถสามล้อแรงคนที่เริ่ม หายไปเมื่อรถยนต์มากขึ้น คงเหลือ วิ่งรับจ้างระยะใกล้และอยู่ในย่านใกล้ตลาดเท่านั้น

ถัดจากยุคเกวียนเป็นยุคของรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่ ที่เรียกกันว่า "รถคอกหมู" เหตุผลที่เรียก คอกหมู หลายคนบอกว่า น่าจะมาจากที่สมัยแรกนิยมใช้บรรทุกหมูเข้ามาขายในตัวเมือง บรรทุกพร้อมกับข้าวสารและคนโดยสารที่ต้องนั่งรวมกับหมู หรือไม่ก็ลักษณะของ โครงไม้ที่สร้างเป็นตัวรถลักษณะไม่ต่างจากคอกหมู จึงเรียกต่อกันว่า "รถคอกหมู"

รถคอกหมู เริ่มมีการนำมาใช้ขนส่งระหว่างอำเภอเมื่อประมาณก่อน พ.ศ.2475 เล็กน้อยแต่การขนส่งในตัวเมืองก็ยังใช้เกวียนกันอยู่เหมือนเดิม ผู้เป็นตัวแทนมาจำหน่ายในเมือง เชียงใหม่คือ เจ้าแก้วโหวง ร้านเตี๋ยเวียงใต้ อยู่สันป่าข่อย นอกจากนั้นยังเป็นตัวแทนขาย น้ำมันเซลล์ ชายปูนซิเมนต์ด้วย เจ้าแก้วโหวงนำเครื่องยนต์และตัวรถคอกหมูมาจำหน่าย คันละประมาณ 1 พันกว่าบาท เมื่อมีผู้ซื้อก็ต่อท้ายเป็นโครงที่เรียกว่า คอกหมูให้ สมัยนั้นรถแก๊งก็มีแล้ว แต่ราคาแพง คือคันละ 2 พันถึง 4 พันบาท ไม่ค่อยมีใครซื้อมาใช้ นอกจากเจ้าแก้วนวรรรัฐ พระราชชายาและคนรอบข้างไม่กี่คน คิวรถที่เจ้าของรถนำรถคอกหมูมาจอดกันประจำ คือ บริเวณถนนติตริมปิง ด้านหน้าคุ้มเจ้าแก้วนวรรรัฐ ต่อมาเป็นตลาดนวรรรัฐของเจ้าแก้วโหวง ปัจจุบันคือ หน้าร้านทองโหวงเงินเฮง สมัยนั้นมีพื้นที่กว้างมีต้นไม้ใหญ่ รถคอกหมูมักมาจอดได้ต้นไทร (ยายชีวเฮียง โฉลนันท์, สัมภาษณ์)

เจ้าแก้วโหวง ชื่อจริงคือ นายโหวง แซ่เตี๋ย ต่อมาเปลี่ยนนามสกุลเป็น "เตี๋ยเมี่ยงใต้" เดินทางมาจากเมืองซัวเถา ประเทศจีนเมื่ออายุ 16 ปี มาอยู่กรุงเทพฯ ก่อน ต่อมาอายุ 20 ปีเศษ จึงมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ประมาณปี พ.ศ.2460

อาจด้วยมีประสบการณ์การค้าขายจากกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่ง และมีทุนมาบางส่วน ทำให้การค้าขายเจริญรุ่งเรืองโดยใช้เวลาไม่นานก็เป็นเจ้าของที่ดินและสร้างอาคารเป็นตึก 2 ชั้น 16 ห้องย่านสันป่าข่อยถัดจากจากตึกอนุสารสุนทรของหลวงอนุสาร (ปัจจุบันเป็นอาคารบริเวณร้านพิศุลาสะเปา) เปิดเป็นร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง อะไหล่รถยนต์ ชื่อ ร้าน "เตี๋ย

เมี่ยงใต้" อีกทั้งเป็นเอเจนต์จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของบริษัทเซลล์ประจำจังหวัดเชียงใหม่ โดยนำมันส่งทางรถไฟจากกรุงเทพฯ มาไว้ในคลังน้ำมันที่ถนนเจริญเมือง ไม่ไกลจากร้าน แต่ละอำเภอต้องมารับน้ำมันไปจำหน่ายจากเจ้าแก้วโหวง

กิจการที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ เป็นคนแรกที่นำรถยนต์บรรทุกที่เรียกว่า "รถคอกหมู" มาจำหน่ายในเมืองเชียงใหม่ มีอยู่ต่อกระบะบรรทุก

เจ้าแก้วโหวง มีภรรยา 2 คน คือ ภรรยาจากเมืองจีน ชื่อ แม่จิงจู แซ่แต้ ไม่มีบุตรธิดา และภรรยาคนสันป่าข่อย ชื่อ แม่อุษา สกุลเดิมคือ ศรีวิชัย มีบุตรธิดา 4 คนคือ นางจันทย์ สัตวีระ, นายอินทชาติ เตี๋ยเวียงใต้, นางเยาวลักษณ์ ศิริรินทร์ (สมรสกับคุณประสพ ศิริรินทร์ ทำกิจการร้านทองแม่บุญเรือง) และนายธานี สุวรรณธนาทิพย์ (เจ้าของร้านสยามกีฬ สมรสกับคุณสมพร บุรณุปกรณ์)

เจ้าแก้วโหวง เสียชีวิตปี พ.ศ.2494 ขณะอายุ 69 ปี ด้วยโรคมะเร็ง กิจการต้องประสบปัญหา เนื่องจากบุตรธิดายังเล็กเกินไป ไม่สามารถรับผิดชอบกิจการต่อได้ แม่แม่อุษาจะดำเนินงานแทนแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเหมือนเดิม กิจการบางส่วนถูกโกงจึงต้องหยุดร้านที่สันป่าข่อยจึงปิด ปล่อยให้เช่าและบางส่วนขาย ปี พ.ศ.2501 แม่อุษามาเปิดร้านขายทองรูปพรรณ ชื่อร้านทองเรืองสุวรรณ ที่ถนนวิชยานนท์เรื่อยมา ภายหลังเมื่อแม่อุษา เสียชีวิต คุณเยาวลักษณ์และครอบครัวมาเปิดร้านทองแม่บุญเรือง ที่ตรอกขวงเมรุ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เรื่อยมา (คุณเยาวลักษณ์ ศิริรินทร์, สัมภาษณ์)

ว่ากันว่าเจ้าแก้วโหวง มีกิจการรถคอกหมูวิ่งโดยสารระหว่างตัวเมืองกับต่างอำเภอบ้างเหมือนกัน แต่ดำเนินการชนิดจำยอม เนื่องจากลูกค้าที่ซื้อรถไปแบบเงินผ่อน ไม่มีเงินชำระ จำต้องยึดรถคืนและจ้างให้ผู้ซื้อเดิมเป็นผู้ขับและวิ่งรับส่งคนโดยสารหารายได้เช่นเดิม

กิจการรถยนต์โดยสารคอกหมูที่เป็นที่รู้จักกันดีคือรถของ ส.ร.ท. ซึ่งย่อมาจากคำว่า "สหราษฎร์ไทย" ทุนส่วนเป็นบุตรชายของขุนกันชนะนทร์ รวมทั้งญาติและเพื่อน

ขุนกันชนะนทร์ นั้นเกิดที่รัฐเชียงตุง อพยพมาอยู่ที่แม่ฮ่องสอนและค้าขายระหว่างแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ต่อมาแต่งงานกับแม่วันดีและมาอาศัยอยู่ที่บ้านวังสิงห์คำขยันจนเป็นคหบดีคนหนึ่งของเมืองเชียงใหม่และมีส่วนในการช่วยทำสนามบินเชียงใหม่จนได้บรรดาศักดิ์เป็น "ขุนกันชนะนทร์" และเป็นหลักในการร่วมกับพระครูบาศรีวิชัยสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ โดยเฉพาะช่วงโค้งชันที่สร้างยาก จึงเรียกโค้งนี้ว่า "โค้งขุนกัน" ธิดาของขุนกันคือคุณจันทร์สม ได้สมรสกับเจ้าพงษ์อินทร์ ณ เชียงใหม่ บุตรชายของเจ้าแก้วนวรรรัฐและหม่อมบัวเตี๋ย มีบุตร

ชาย 2 คน หญิง 1 คน
ครอบครัวของขุนกันฯ ทำเรื่องสัมปทานป่าไม้เป็นหลัก มีรถบรรทุกทุกภาคไม่ซุงจากในป่ามาลงแม่น้ำปิง โดยรับจ้างจากบริษัทบอมเบย์ เบอร์มา ปี พ.ศ.2480 เมื่อหมดสัญญาซุงจากไม้จึงเริ่มนำรถบางส่วนมาวิ่งรับส่งเป็นรถโดยสาร เนื่องจากขุนกันฯ เริ่มมีอายุมาก จึงมอบให้ลูกๆ คือ คุณบุญปั้น ชนะนทร์ คุณคำดวง ชนะนทร์ น้องชาย, คุณบุญศรี อัมธมาลา พี่เขยและคุณอุ่นเรือน ยุตบุตร เพื่อนของคุณบุญปั้นร่วมกันดำเนินกิจการเป็นหุ้นส่วนสามัญ มีข้อตกลงร่วมกัน โดยยึดสายเหนือเป็นเส้นทางหลัก คือ แม่ริม แม่แตง เชียงดาว ไปถึงอำเภอฝาง รถโดยสารครั้งแรกประมาณ 8 คัน และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถือว่าเป็นกิจการรถโดยสารที่ใหญ่ที่สุดในยุคนั้น

คุณลุงคำจันทร์ ชนะนทร์ หลานคนหนึ่งของคุณกันชนะนทร์ เล่าว่า "เดิมตั้งชื่อว่า ห้างหุ้นส่วน ส.ร.ท. คือ สหราษฎร์ไทย ภายหลังเปลี่ยนเป็น ส.ร.ช.คือ สหราษฎร์ เชียงใหม่ เป็นรูปบริษัท ชื่อที่ดินตลาดบุญอยู่ มี ร.ต.คำปิ่น ทะนันไชย ที่วิ่งรถอยู่สายใต้คือ สายหางดง สันป่าตอง จอมทอง ฮอด มาเข้าร่วมด้วย มีคุณบุญยง วิทยาศรัย บุตรชายของเจ้าคุณวิทยาศรัย (อดีตผู้พิพากษาและต่อมาเป็นทนายความ) มาเป็นสมุห์บัญชี หลังหมดสงครามบริษัทบอมเบย์ฯ เรียกพวกเราไปขนไม้เหมือนเดิม โดยออกทุนซื้อรถจากไม้ใหม่ 4 คัน เป็นรถรุ่น 46 พวงมาลัยซ้าย พ่อซื้อรถเก่าจากลำปางมาเพิ่มอีก 2 คัน กิจการก้าวหน้าดี ภายหลังมีปัญหาเรื่องการทุจริต ของหุ้นส่วนบางคน และปัญหาคนขับบางคนใช้รถขนฝืนจากอำเภอฝางเข้ากรุงเทพฯ ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ฝืนมีการค้ำกันมา จนมีการประชุมกรรมการบริษัท และยุบเลิกบริษัทขายกิจการแบ่งปันหุ้นกัน เลิกกิจการประมาณปี พ.ศ.2497" (คุณลุงคำจันทร์ ชนะนทร์, สัมภาษณ์)

ปัญหาของรถยนต์โดยสารคอกหมูในสมัยก่อน คือ มักถูกโจรเข้าปล้นคนโดยสารอยู่เสมอ โดยเฉพาะเส้นทางสายเชียงใหม่-ฝาง รวมทั้งสายเชียงใหม่-พร้าวด้วย การนำเงินไปเพื่อซื้อสินค้าในตัวเมืองเชียงใหม่จึงต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น ผู้ค้าขายเมืองพร้าวบอกว่า "สมัยก่อนต้องเดินทางมาซื้อของจากอำเภอเมืองไปขายที่เมืองพร้าว ต้องนำแบงก์บาทใส่กระสอบเล็กและนั่งใช้เท้าเหยียบโดยสารรถคอกหมูเข้ามา เพื่อให้โจรคิดว่าเป็นสิ่งของไม่ใช่เงินหากถูกปล้นระหว่างทางต้องนั่งเบียดกับกระสอบและแข่งพี่ขผลผลิตบางครั้งว่ามีหมูโดยสารไปกับคนด้วย ช่วงหน้าฝนผู้โดยสารต้องเตรียมจอบเสียมไปด้วยเพื่อช่วยหากติดหล่ม บางครั้งต้องช่วยกันเข็น และบางครั้งถึงขนาดต้องนอนกลางทางเนื่องจากรถติดหล่มมาก บางทีก็สะพานขาด"

โจรมักเป็นโจรชาวเขาโดยเฉพาะหน้าแล้งที่ขาดแคลนอาหาร โจรมักกันครั้งละหลายคน อาวุธครบมือ เรียกให้รถจอด และให้คนโดยสารลงมานอนคว่ำหน้า เก็บทรัพย์สินมีค่า ระหว่างนั้นรถอื่นที่แล่นผ่านมาก็จะถูกปล้นด้วย ถนนหนทางลำบากเป็นป่าเขากว่าจะเดินทางไปแจ้งความที่โรงพัก หมูคนร้ายก็หนีเข้าป่าไปนานแล้ว.

พ.ต.ท.อนุ เนินหาด
รอง ผกก.สส.สภ.อ.หางดง